

Зарічанський Олег Анатолійович,
аспірант,

Харківський національний університет внутрішніх справ

КОРУПЦІЯ І АНТИКОРУПЦІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Поки ЗСУ успішно відбивають атаки, а після отримання важких озброєнь готуються звільнити українські землі від окупантів, поки СБУ виловлює шпигунів, диверсантів та колаборантів, а волонтери закривають «дірки» у постачанні гуманітарних та оборонних вантажів, які не встигає закрити держава, поки всі працюють на перемогу, залишився останній фронт, де ворог не спить – корупційний [2].

Тед Гален Карпентер – старший науковий співробітник з питань оборони та зовнішньої політики Інституту Катона пише, що Україна є однією з найбільш корумпованих країн у міжнародній системі. У своєму щорічному звіті, опублікованому в січні 2022 року, *Transparency International* поставила Україну на 123-є місце зі 180 країн, які вона досліджувала, з 32 балами за шкалою від 1 до 100 балів. [1].

Яскравим сучасним представником когнітивно-соціального конструктивістського напрямку вивчення моральної поведінки є О. Бандура, автор відомої з 1960-х років концепції соціального навчання, що зайнявся у 1980-ті роки теорією моральної дії (*moral agency*) і видав у 2016 році, у віці 90 років, монографію, що узагальнює його досвід та дослідження «Відчуження моральної відповідальності: як люди роблять погано і живуть з цим» [3].

А. Бандура підкреслює важливість не гіпотетичних міркувань щодо моральних дилем (так вивчав моральну поведінку Колберг), а вивчення реальної поведінки людей. Саморегуляція моральної поведінки не є для А. Бандури повністю інтрапсихічною категорією; на його думку, вона виникає у взаємодії із соціальним середовищем, за допомогою інтеракцій когнітивних, афективних та соціальних процесів [3].

Автор описує вісім механізмів так званого відчуження моральної відповідальності. Саме явище відчуження моральної відповідальності (*moral disengagement*) він визначає як механізми, за допомогою яких на різних етапах процесу саморегуляції моральні заборони індивіда активуються вибірково і не застосовуються до себе (тобто відчужуються) у відповідь на його шкідливу по відношенню до оточуючих поведінку [4]. Це класичне визначення, що зустрічається практично у всіх книгах і статтях А. Бандури, викладене дещо більш образною мовою Силією Мур, дослідницею з Лондонської школи бізнесу, яка у 2015 р. зробила змістовний та ґрунтовний огляд сучасних досліджень даного

психологічного конструкту: «Відчуження моральної відповідальності означає сукупність із восьми когнітивних механізмів, які сприяють від'єднанню внутрішніх моральних стандартів від дій людини, полегшують її залучення до неетичної поведінки і допомагають не переживати при цьому стрес» [5].

Вісім механізмів відчуження моральної відповідальності А. Бандура відносить до чотирьох груп (локусів): це безпосередньо поведінка, особистісний локус актора, локус переформулювання наслідків поведінки та локус спотворення образу жертви жорстокого поводження.

Нещодавно у ЗМІ та соцмережах з'явилися повідомлення про відродження старих схем «розпилу» бюджетних коштів, продаж «гуманітарки», відкати на митниці. Корупціонери на війні гірші за мародерів. Адже, обираючи свій гаманець, вони фактично працюють на боці агресора.

Проблема полягає в тому, що громадськість в умовах війни це обговорює неофіційно, без конкретики та прізвищ. І такі звинувачення мало того, що є нерезультативними, але й дають прямо протилежний ефект, нариваючись на зустрічні вимоги, цілком обґрунтовані, «не розгойдувати ситуацію», особливо у воєнний час.

Після перемоги на Україну, сподіваємося, очікує мільярдне західне фінансування на відродження економіки та інфраструктури. А при слові «фінансування» в найгіршій частини держапарату з'являється нездоровий блиск в очах та нові офшорні рахунки.

Антикорупційну систему України і в мирний час було складно назвати ефективною, незважаючи на довгий перелік борців із корупцією: Національне антикорупційне бюро, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне агентство з питань запобігання корупції, Вищий антикорупційний суд, Бюро економічної безпеки. І це, не рахуючи традиційних ОГПУ, ДБР, МВС та СБУ та маси «антикорупціонерів-розслідувачів». Наразі, під час війни, на корупціонерів у вітчизняних правоохоронних органів взагалі не залишається вільних рук. Усі переважно зайняті розслідуванням військових злочинів.

Єдиною стороною, окрім громадян України, кровно зацікавленою в тому, щоб мільярди євро та доларів на відновлення країни не прилипли до спітнілих рук місцевих злодюжок, є самі донори. Антикорупційні механізми та пошук «брудних» грошей у західних країнах відпрацьовані на порядок краще, ніж в Україні. Крім цього, за їхніми плечима ширший досвід повернення вкрадених у народу грошей не лише своїх платників податків, а й до бюджетів третіх країн.

Відомо, що світові фінансові розвідки зараз зайняті пошуком російських грошей, захованих в офшорах та інших «податкових гаванях», щоб за їх рахунок, зокрема, профінансувати збитки, завдані Україні війною. Паралельно вони можуть пошукати «брудні» гроші українських «еліт», вкрадені в народу. Єдиний варіант не

допустити «розпилу» міжнародної допомоги під час війни та після нашої перемоги – це завдати превентивного удару по офшорам нечистих на руку українських чиновників зараз.

Міністерство юстиції США ще в 2010 році розгорнуло ініціативу щодо повернення викрадених kleptократами активів. До її реалізації залучені й кваліфіковані юристи. За ці роки в рамках проекту вже заарештовано незаконно надбані активи на 3,2 млрд доларів, а 150 млн доларів вже повернуто платникам податків.

Становлення України як незалежної, демократичної держави визначає потребу протидії соціальним явищам, що негативно впливають на розвиток суспільних відносин і створюють загрозу існуванню принципам, притаманним правовій державі. Одним із таких небезпечних явищ, яке гальмує належний розвиток будь-якої держави, є корупція, адже вона створює серйозні перешкоди в налагодженні нормальних відносин у правовій, економічній, політичній та інших сферах суспільного життя.

Маємо наголосити, що в українському законодавчому полі покарання за корупцію під час війни також має бути прирівняне до відповідальності за співпрацю з ворогом. Поки українці захищають безпеку цивілізованого світу від московської орди, західні країни мають відкрити другий антикорупційний фронт та вдарити по «грошових мішках» корупціонерів із попередньої та нинішньої влади. Ми зараз сплачуємо дуже високу ціну за незалежність України. І буде злочином перед загиблими українцями та наступними поколіннями вийти з цієї війни тією самою корумпованою країною, якою ми до неї увійшли [2].

Список використаних джерел

1. Тед Гален Карпентер. Whitewashing Ukraine's Corruption. URL:<https://www.cato.org/people/ted-galen-carpenter>
2. Дунда О. Корупція на війні гірша за мародерство. <https://lexinform.com.ua/v-ukraini/korupsiya-na-vijni-girsha-za-maroderstvo/>
3. Bandura A. Moral Disengagement: How People Do Harm and Live With Themselves. New York, NY: Worth Publishers, 2016. 446 p.
4. Bandura A. Social foundations of thought and action: A social cognitive theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc, 1985. 544 p.
5. Moore C. Moral disengagement. *Current Opinion in Psychology*. 2015. Vol. 6. P. 199–204.